

Liljestenar

Antikvarisk inventering

I västra Sverige finns en fornlämningskategori som är i det närmaste unik för området, de s.k. liljestenarna. Liljestenarna är huggna sandstenshällar, oftast trapetsformade, med ornamentik i relief på ovansidan. Ornamentiken består av växtmotiv som tolkats som livets träd samt ofta även olika typer av kors. I det berörda området i Sverige finns även stavkorshällar. Dessa är inte unika för området, men är särskilt talrika här. Stavkorshällarna är också företrädesvis huggna i sandsten och har ornamentik i relief. Ibland är ornamentiken istället ristad. Ornamentiken består av olika typer av kors på stav som oftast ansluter till någon form av postament. Materialet är knutet till de äldsta medeltida kyrkorna, men då inga stenar med säkerhet påträffats *in situ* är det i övrigt kontextlöst. Detta gör att materialet är svårtolkat och de frågor som det omges av ännu saknar tillfredsställande svar.

Under år 2003 initierade Vänermuseet det s.k. liljestensprojektet. Syftet var att få en fullständig överblick över hur många liljestenar som finns i Sverige och hur många stavkorshällar som finns i Västergötland, var de finns samt en överblick över deras antikvariska status. Hösten 2004 inleddes fältarbetet där antikvarisk dokumentation så väl som fotografisk- och teckningsdokumentation ingår. Samtliga stenar har studerats, beskrivits och dokumenterats på plats. Till liljestensprojektets inventeringsfas var två arkeologer, en fotograf och en konstnär kopplade. All information om stenarna har lagrats i en nationell databas som skapats för att underlätta hantering och analys av materialet. Sammantaget finns ca 500 stenar enligt den inventering som Vänermuseet genomfört under 2004-2006, många av dem tidigare okända.

Materialet har varit eftersatt i forskningssammanhang, men studerats flitigt av en historiskt intresserad allmänhet. Liljestenarna och stavkorshällarna omges av en rad frågor, som t.ex. när tillverkades de, vad har de använts till, vem lät tillverka dem, varifrån kom idén om att låta tillverka dem och varför förekommer de nästan uteslutande i det som ska bli Skara gamla stift? Flera forskare har försökt svara på dessa frågor, men någon grundlig analys på hela materialet har emellertid inte genomförts och någon klarhet i stenarnas gåtor har inte bringats på ett tillfredsställande sätt. Detta kan bero på att materialet inte varit tillgängligt tidigare. Det är först nu efter Vänermuseets inventering av det totala nationella beståndet av liljestenar samt Västergötlands stavkorshällar som en överblick av helheten kan göras.

Liljestenar och Stavkorshällar - katalog från Vänermuseet

Arkeologerna Annelie Nitenberg och Anna Nyqvist Thorsson genomförde under 2004-2007 den mest omfattande inventering och dokumentation av liljestenar som gjorts i Sverige och resultaten är nu sammanställda i bokform. För den som är intresserad av liljestenar och stavkorshällar och vill få en överblick över beståndet i Sverige är denna bok helt enkelt ett måste!

I boken finns över 500 stenar avbildade och beskrivna och där finns även angivet var de finns. Dessutom finns en textdel med bl a annat forskningshistorik och beskrivning av hur inventeringen gått till.

Du kan beställa boken via Vänermuseet (t. 0510-77 00 65) och få den hemskickad. Pris: 340 kr plus frakt.

